

Význam kritickej geografie v 21. storočí

Miloslav MICHALKO, Lenka ČERMÁKOVÁ

Abstract: *This article deals with the critical geography. In the section "Critics, critical thinking and moral principle as a basis for critical social practice" our aim is to mention the significance of the term critique in the context of critical social practice. By means of Kante's philosophy, we also want to point out the principles of morality and ethics which are forgotten in present capitalism and which shall be part of contemporary science. In the next section, "Position of critical geography in the system of sciences" we lead up to the comprehension of a term critical geography by defining its basic principles by means of theories of Habermas, Harvey and Gregory. In the section "Development and present state of critical geography" our aim is to define the development of critical science in the context of critical geography. We also point out the present position and the area of critical geography issues. In the last section called "Marxism in geography" we analyze Marxist approaches to geography.*

Keywords: *critical geography, critical thinking, critical theory, marxism, Harvey David, neoliberalism*

Úvod

Ak vezmeme do úvahy vedu vo všeobecnosti, a teda všetky vedné smery, tak si dovoľíme tvrdiť, že majú jednu vec spoločnú. Vedné disciplíny si kladú za cieľ pokrok a neustále zlepšovanie teórií, metód výskumu a v neposlednom rade aj paradigmy, ako to tvrdí Kuhn (1962 in Blažek, Uhlíř 2002). Zjednodušene môžeme konštatovať, že hnacím motorom vedy je „evolúcia vedy“, teda zlepšovanie či pokrok. Ak sa na problematiku pozrieme holisticky, tak evolúciu môžeme vnímať ako základnú charakterovú črtu existencie života. Preto môžeme tvrdiť, že veda zdokonaľuje seba, aby priamo či nepriamo zlepšovala život človeka, ľudstva, a nielen život istých sociálnych skupín. Na základe tohto tvrdenia sa pokúsime v príspevku zadefinovať význam kritickej geografie v súčasnosti, ktorý tkvie v emancipačnom princípe zameranom na nesúhlas s vládnucimi štruktúrami. Pokúsime sa objasniť základnú terminológiu kritickej geografie a taktiež sa pokúsime ponúknuť exkurz do tejto časti geografie, ktorá sa podľa nás môže v budúcnosti významne podieľať na zlepšovaní kvality života prostredníctvom jej analýz.

Kritické myslenie a morálny princíp ako báza pre kritickú spoločenskú prax

Princípy slobodnej vôle, schopnosti rozlišovať a voliť medzi dobrom a zlom, neprípustnosť zabíjania, úcta k rodine a rodičom, tolerancia a súcitie a ďalšie morálne princípy, sú pôvodné súčasťou všetkých tradičných hodnotových systémov. V tomto zmysle sú hodnotami absolútnymi, a to nielen ako súčasťou vierouky alebo ideológie. Etologické a sociologické výskumy zhromaždili v posledných rokoch množstvo poznatkov o tom, že tento typ imperatívnych noriem je u spoločensky žijúcich druhov už na subhumánnej úrovni nutnou podmienkou prirodzeného vývoja (Huntington, 2001). Ak teda vezmeme do úvahy Kantove tvrdenie (1996), že rozum nám bezprostredne predpisuje dosiahnutie morálneho účelu, a keďže človek je jediná mysliaca bytosť na Zemi, ktorá si uvedomuje samú seba prostredníctvom myslenia, tak potom morálku ako takú máme v sebe podmienenú kategoricky. Kant (1996) však ďalej tvrdí, že ľudia málo čo tvoria a bez problémov akceptujú dôvody, ktoré sú presvedčivé len zdaniho. Z toho potom vyplýva, že aj samotná morálka, ktorá by mala byť základom dobrých medziľudských vzťahov a v neposlednom rade aj pilierom pre riadenie štátov, sveta a samotného ľudského bytia, tak absentuje, pretože vychádza z nášho myslenia, ktorému chýba dávka *kritického myslenia*. Tieto Kantove myšlienky z konca 18. storočia sú stále platné. Konzumný spôsob života ich potvrdzuje dennodenne. Argumenty odkazujú na to, že ak nám chýba kritické myslenie a základné etické zásady, tak potom v nás zákonite absentuje *morálny princíp*, ktorý z nás vytvára *homo sapiens sapiens*. Možno aj kvôli tomu sa súčasnému človeku hovorí skôr *homo economicus*. Každý jedinec na svete, aj keď je začlenený do istej sociálnej vrstvy, prostredia či náboženstva je unikátny (existencializmus). Avšak naše bytie zdieľa spoločný

priestor (Zem, kontinent, štát, región či dom) s iným bytím, to znamená, že morálka ako prvotný zákon poriadku spoločnosti je teda aj prvotným právom. Kant (1996) v diele „*K večnému mieru*“ ďalej píše, že moc nevyhnutne kazí slobodný *súd rozumu*. Dnešnými slovami je tento termín ekvivalentom ku kritickému mysleniu, a teda nadmerné bohatstvo vytvára moc v kapitalistickom systéme. Tento stav je podľa názoru kritických geografov z veľkej časti zapríčinený samotným kapitalizmom a jeho súčasnou premenou na agresívny off-shore kapitalizmus¹ a neustále silnejúcimi vplyvmi neoliberalnej globalizácie. Harvey (2008) definuje neoliberalizmus ako neúspešný utopistický projekt, ktorý maskuje úspešný projekt reštaurácie moci a vládnucej triedy. Ďalej tvrdí, že v spoločnosti sa neoliberalizmus prejavuje ako „neoliberálny individualizmus“, ktorý podľa nášho názoru štiepi ľudskú spoločnosť na úlomky individuálnej existencie jednotlivcov a spoločnosť sa transformuje skôr do internetových sociálnych sietí namiesto sociálnych relácií založených na osobnom kontakte. Hardin (2009) interpretuje tento stav ako fázu života človeka, ktorý prechádza dramatickými zmenami a nevie si s nimi poradiť. Hardin (2009) vidí východisko tohto stavu buď v zmene seba samých alebo v zmene nášho správania. Reakciou na tento stav je kritická geografia.

Postavenie kritickej geografie v systéme vied

Habermas (1972 in Matlovič 2006) člení vedy na *empirické (empiricko-analytické), hermeneutické a kritické*. Kým empirické vedy naznačujú, že ľudia v podstate nemajú pod kontrolou svoje životy, hermeneutické vedy naznačujú, že ich majú pod kontrolou úplne. Podľa kritických vied ľudia žijú v societách, ktoré sú komplexnými organizáciami vytvorenými za účelom zaistenia ako každodenného individuálneho prežitia, tak aj kolektívneho medzigeneračného prežitia. Kritické vedy si kladú za cieľ nastavenie optimálnych mechanizmov fungovania spoločnosti. Poznávacím záujmom je v tomto prípade emancipácia (Johnston-Sidaway 2004 in Matlovič 2006). Pokiaľ Habermas definuje kritické vedy vo všeobecnosti, tak Gregory (Best 2009) už emancipačný záujem definuje ako jeden z troch predpokladov kritickej geografie. Geografiu skúmal z pohľadu kritickej vedy, založenej na kritickej teórii Frankfurtskej školy. Gregoryho argumenty v tejto oblasti sú veľmi podobné s Harveyho myšlienkami (Best 2009). Podľa nich je spoločenská veda determinovaná spôsobom výroby (mode of production), kde kritická teória si kladie za cieľ transformáciu spoločnosti a zahŕňa v sebe dva aspekty. Základným princípom kritickej teórie je nutnosť uvedomenia si štruktúr mocenskej sily, ktoré sa v kapitalizme nachádzajú. Podstatná je analýza tejto sily. Druhý aspekt si vyžaduje analýzu úlohy vedy v štruktúrach sily. Z týchto dvoch aspektov vyplýva potreba rozvoja kritiky štruktúr moci a roly vedy, z čoho následne vychádzajú tri predpoklady kritickej geografie: kritická geografia musí poskytovať štruktúrne vysvetlenie stavu; reflexívne vysvetlenie rámca referencií tohto vedného odboru v systéme a po tretie musí kritická geografia poskytnúť vysvetlenie, ktoré vyjadruje emancipačný záujem (Best 2009). Kritická geografia v tomto zmysle nemá svoju vlastnú teóriu (paradigmu), ale čerpá zo sociálnej teórie a kritizuje geografické koncepty.

Vývoj a stav kritickej geografie

Termínu predchádzala séria rôznych podmienok spojených s vývojovými tendenciami v rozvoji kritického myslenia. Davis a Schleifer (1991) pojem „*kritika*“ („critique“) dávajú do súvislosti s myšlienkovým prúdom Osvietenstvo, ktorý vznikol v 17. storočí. Paul Connerton (1980 in Davis, Schleifer 1991) tvrdí, že do tohto obdobia pojem „*kritika*“ nebol súčasťou bežnej rétoriky. Silnejúci význam nadobúdal tento pojem až vzrastajúcim postavením osvietenecov v 17. storočí, pre ktorých sa podľa Davisa a Schleifera (1991) stal „*symptómom modernizácie*“ spoločnosti. Pokračovateľom kritickej tradície bola Frankfurtská škola, ktorá bola založená v roku 1923 vo Frankfurte nad Mohanom. Inštitút sociálneho výskumu sa stal hlavným predstaviteľom kritickej teórie vo svete. Hlavnými predstaviteľmi boli Theodor Adorno (1903 – 1969), Max Horkheimer (1895 – 1973) and Herbert Marcuse (1898 –

¹ Podľa Catlina (2006) je off-shore kapitalizmus mimoriadne agresívna forma kapitalizmu, ktorý sa v 21. storočí skutočne zvíja v „smrteľných kľúčoch“. Môžeme ho charakterizovať aj spôsobom, akým sa zamotal v sieti daňových rajov a offshore finančných centier, ktoré vytvárali temnú stránku svetových bánk a megakorporácií. No platilo to aj metaforicky – vytvoril finančné štruktúry a nástroje tak absurdne technické a abstraktné, že čistým výsledkom bol zvrátené odťažitý ekonomický systém, odtrhnutý od spoločnosti.

1979) (Macey 2000). Ako osvietenci, tak aj predstavitelia Frankfurtskej školy využívali kritický pohľad v snahe zmeniť daný status quo spoločnosti, s ktorým nesúhlasia. Preto môžeme tvrdiť, že kritická geografia preberá prvky myslenia od týchto dvoch významných myšlienkových hnutí a prostredníctvom syntetického a priestorového myslenia, ktoré je geografom vlastné, vytvára odvetvie geografie s jedinečnými vlastnosťami a metódami.

Prvotný význam slova kritický nebol odvodený od tradičných smerov v geografii, ale čerpá so všeobecnej spoločenskej teórie (Best 2009), ktorú reprezentuje spomínaná Frankfurtská škola. Odvoláva sa na ponímanie slova kritický v kontexte marxistov, a teda význam slova nereprezentuje nekonštruktívne a negatívne kritizovanie vo všeobecnosti (kritika = hanieť, kritika v kritickej geografii ≠ hanieť). Podľa Besta (2009) sa v súčasnosti kritická geografia stáva čoraz viac medzinárodným pojmom, ktorý interpretuje geografiu ako kritickú spoločenskú prax. Pojem *kritická geografia* vstúpil do používania v roku 1970 v anglosaskej geografii. V tej dobe už nebol používaný ako označenie pre jednotný prístup alebo subdisciplínu geografie, ale pomenoval celok – kritickú geografiu. Podľa Besta (2009) boli na začiatku myšlienky spojené s termínom *sociálna geografia*, ktorý prvýkrát použil E. Reclus v 70-tych a 80-tych rokoch 19. storočia. V tom istom období sa v ruskej geografii sociálnej problematike venoval P. A. Kropotkin. Ako jeden z mála sa stal radikálnou politickou osobnosťou v histórii geografie a významným sa stalo jeho hlásanie o koncepte „lepšej spoločnosti“. Prvým kritickým geografom v Nemecku bol A. Wittfogel. V rovnakom čase, Š. Robo, maďarský geograf a kartograf sa zapojil do kritiky vládnucej triedy (Best 2009). V tomto kritickom trende pokračovali francúzsky marxisti v roku 1940 a 1950, rovnako ako nemecké skupiny študentov v roku 1970 (Best 2009).

V súčasnosti kritická geografia v sebe zastrešuje rôzne prístupy a hnutia (radikálnu, marxistickú, feministickú, ľavicovú, rezistentnú, disidentnú geografiu a rôzne iné). Na podporu a osvetu týchto myšlienok funguje od augusta 1969 Žurnál radikálnej geografie Antipode, ktorého redaktormi sú od roku 2010 Noel Castree a Melissa Wright (<http://www.antipode-online.net/aims.asp>). Častým prispievateľom je aj Nail Smith, ktorý tvrdí, že kritická geografia poskytuje širokú skupinu identity pre študentov a aktivistov zviazaných s radikálnou reštrukturalizáciou spoločnosti, v ktorej žijeme: kapitalizmus, heteronormativita, patriarchát, imperializmus, rasizmus a mnoho ďalších foriem útlaku predstavujú hlavné ciele tejto geografickej kritiky (Nail Smith 2005). V tomto zmysle v roku 1990 bola vytvorená Medzinárodná kriticko-geografická skupina (The International Critical Geography Group – ICGG), ktorá vysvetľuje vo svojich tézach, prečo je kritickou organizáciou (<http://econgeog.misc.hit-u.ac.jp/icgg/>):

1. Sme kritickí, pretože sa dožadujeme boja za sociálne zmeny zamerané na odstránenie prevládajúceho systému kapitalistického vykorisťovania, útlaku na základe pohlavia, rasy a sexuálnej orientácie, imperializmu, neoliberalizmu, národnej agresie a ničenia životného prostredia.
2. Sme kritickí, pretože odmietame dobrovoľnú izoláciu množstva akademického výskumu, pretože veríme, že spoločenské vedy patria ľuďom, a nie sú len vlastníctvom univerzít.
3. Sme kritickí, pretože sa snažíme vytvoriť spoločnosť, ktorá prijíma rozdiely, no pritom neobmedzuje sociálne a ekonomické vyhliadky.

Podľa Johnstona, Gregoryho a Smitha (1994 in Gibbons 2001) je kritická geografia rôznorodý súbor myšlienok a postupov, ktoré spája spoločný záväzok k emancipačnej politike v obore ale aj mimo neho. Orientuje sa na podporu progresívnych sociálnych zmien a na vytvorenie širokej škály kritických teórií a ich aplikácie v geografickom výskume a v politike. Keďže politické rozhodnutia sú hlavnými kreujúcimi faktormi v priestore, je potrebné, aby tieto rozhodnutia, ktoré sa dotýkajú priestoru boli kontrolované aj prostredníctvom humánnej geografie.

Marxizmus v geografii

Hlavný prístup kritickej geografie bol poznačený marxizmom. Tomuto prístupu však predchádzala radikálna geografia, ktorá stratila svoju silu začiatkom 80-tych rokov. Radikálna geografia podľa Peeta (1998) viedla súboj za sociálnu opodstatnenosť v čase rozporu a krízy v kapitalistickej spoločnosti. Ale sociálna opodstatnenosť produkovala protichodné pnutie vnútri radikálnej geografie. Pnutie medzi politickými cieľmi, ktoré boli virtuálne neobmedzené a analytickými kapacitami, ktoré boli klaustrofo-

bicky obmedzené technikami, metodológiami a paradigmatickými hranicami konvenčných vedeckých konceptov. Záchranu radikálnym myšlienkam priniesol David Harvey vo svojom diele „*Social Justice and the City*“, ktorým vytvoril cestu pre transformáciu radikálnej na marxistickú geografiu (Peet 1998). Zaujímavosťou je to, že David Harvey ešte pred koncom 60-tych rokov nebol prívržencom marxistických myšlienok. Aj to svedčí o prebudení sa jeho sociálneho pohľadu na svet a morálnych hodnotách, ktoré sme už spomínali a podmienili ich nutnosťou dispozície kritického myslenia. Podľa Touška, Kunca a Vystoupila (2008) sa marxistická geografia zameriavala najmä na tieto tri oblasti:

1. **Analýza procesov imperializmu a „rozvoja“ krajín tretieho sveta.** Tu geografi nadviazali na *teórie závislosti (dependence theories)* ekonómov a historických ekonómov (Arghiri Emmanuel, Andre Gunder Frank, Samir Amin a.i.) a začali spochybňovať západné koncepty „rozvoja“, chápaného ako modernizácia a napodobňovanie sa Západu a predpokladov, na ktorých tento koncept spočíval.
2. **Nerovnomerný rozvoj vo vyspelých krajinách.** Doreen Massey tu vychádzala z kritiky priemyselnej lokalizačnej teórie. Svoj koncept *priestorovej delby práce (spatial division of labour)* postavila na argumente, že vo vývoji kapitalistického hospodárstva dochádza k vlnám investovania (rounds of investment), počas ktorých sa vytvára nová priestorová delba práce. Dôsledkom toho je sociálna a ekonomická štruktúra každého regiónu výsledkom úloh, ktoré postupne zaberajú v sérii nadväzujúcich vrstiev delby moci na národnej a medzinárodnej úrovni.
3. **Štúdium nerovností v mestách.** Výskum sa zameriaval napr. na fungovanie trhu s bytmi alebo na úlohu developerov či stavebných spoločností. Značný vplyv v tomto prúde mali práce sociológa Manuela Castellsa.

Marxistický smer vníma kapitalistickú spoločnosť ako celok rozdelený do dvoch opozitných tried: kapitalisti, ktorí vlastnia výrobné prostriedky (pôdu, továrne, zariadenia, atď.) a na druhej strane masy robotníkov, ktorí nevlastnia nič, okrem schopnosti predat' svoju vlastnú prácu (Cumbers 2009). Hlavným cieľom kritiky kapitalizmu je u marxistov prerozdeľovanie nadhodnoty, ktorú vytvára pracujúca trieda. Kapitál, ako hlavný aktér kapitalizmu je kvôli faktu vytvárania nadhodnoty alokovaný v rukách vládnucej triedy. Z pohľadu ekonomických teórií je termín kapitalizmus priradzovaný najmä k neoliberalným ekonomickým teóriám. Podľa Harveyho (2008) dejiny ukotveného liberalizmu a následný obrat k neoliberalizmu v súčasnosti poukazujú na kľúčovú úlohu triedneho boja pri obmedzovaní alebo pri obnovovaní moci elitnej triedy. Z týchto marxistických prístupov môžeme vyvodit' základné tézy kritickej geografie prostredníctvom emancipačného záujmu, ako tretieho predpokladu kritickej geografie podľa Gregoryho (Best 2009). Prvú tézu môžeme nazvať ako *analýzu politickej moci*, druhú ako *analýzu nerovnomerného rozvoja* a nakoniec téza *analýza sociálnej spravodlivosti v sídlach*.

Záver

V príspevku sme sa pokúsili o zhodnotenie kritickej geografie, jej stručnej genézy s poukázaním na jej význam v súčasnosti. Na základe preukázaných faktov vyslovujeme konštatovanie, že fundamentálne myšlienky kritickej geografie majú značný význam v súčasnej dobe nedokonalého kapitalizmu, založenom na neoliberalných ekonomických teóriách, ktoré podľa autorov kritickej geografie vytvárajú nerovnomerný rozvoj v priestore, ktorý je dôsledkom nerovnomernej akumulácie kapitálu. Len ťažko môžeme očakávať vyrovnávanie regionálnych disparít, keď trh alokuje kapitál „*riadenou samoreguláciou*“, často založenou na pravidelnej politickej angažovanosti v len určitom priestore. Kantove (1996) tvrdenie, že rozum nám bezprostredne predpisuje dosiahnutie morálneho účelu, pravdepodobne v dnešnej dobe neplatí. Paul Krugman (2009), držiteľ Nobelovej ceny za ekonómiu z roku 2008 tvrdí, že v 80-tych rokoch 20. storočia zaplavila svet akási epidémia *morálneho hazardu*, ktorú definuje ako situáciu, kde sa jedna osoba rozhodne ísť do rizika, zatiaľ čo niekto iný nesie náklady v prípade, ak daný zámer nevyjde. Ak nás spoločnosť vedie k tomu, aby sme kritické myslenie otupili a tak boli pasívnymi konzumentmi produktov všetkého druhu, tak potom spoločenské záujmy budú stále menej a menej presadzované. V minulosti osvietenci, či predstavitelia Frankfurtskej školy využívali kritický pohľad v snahe zmenit' daný status quo spoločnosti, s ktorým nesúhlasili. Preto môžeme tvrdit', že

kritická geografia preberá v súčasnosti prvky myslenia od týchto dvoch významných myšlienkových hnutí a prostredníctvom syntetického a priestorového myslenia, ktoré je geografom vlastné, vytvára odvetvie geografie s jedinečnými vlastnosťami a metódami, ktoré dokážu adekvátne reagovať na túto turbulentnú dobu.

Literatúra

- BEST, U., 2009: Critical geography. In Kitchin, R., Thrift, N.: *International Encyclopedia of Human Geography, Volume 2, Elsevier, Oxford, UK*, 472 s., ISBN 978-0-08-044913-5.
- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D., 2002: Teorie regionálního rozvoje. Karolium, Praha, 212 s., ISBN: 80-246-0384-5.
- CATLIN, W. B., 2006: The Hindu: Ako offshore kapitalizmus zruinoval ekonomiku. Dostupné online: <http://www.blisty.cz/2009/2/16/art45354.html>, navštívené 27.3.2010.
- CUMBERS, A., 2009: Marxism/Marxist Geography. In Kitchin, R., Thrift, N.: *International Encyclopedia of Human Geography, Volume 6, Elsevier, Oxford, UK*, 513 s., ISBN 978-0-08-044917-3.
- DAVIS, R.C., SCHLEIFER, R., 1991: Criticism & Culture. The Role of critique in modern literary theory. Longman, Singapore, 259 s., ISBN 0-582-05082-0.
- JOHNSTON, R., J., GREGORY D., SMITH, D., M., eds. 1994. The Dictionary of Human Geography. 3d ed. Blackwell. Oxford. In: Gibbons, W., (2001): „Critical of What?“. Past and Current Issues in Critical Human Geography. *History of Intellectual Culture 2001, Volume 1, No. 1*. dostupné online: <http://www.ucalgary.ca/hic/issues/vol1/4#2>, navštívené 25.9.2010.
- JOHNSTON, R.J., SIDAWAY, J.D., 2004: Geography & Geographers, Anglo-American Human Geography since 1945. Arnold, London. In: Matlovič, R., (2006): Geografia – hľadanie tmelu (k otázke autonómie a jednoty geografie, jej externej pozície a inštitucionálneho začlenenia so zreteľom na slovenskú situáciu). *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Folia Geographica*, 9, 6-43.
- HARDIN, R., 2009: Zaufanie. Sic!, Warszawa, 212 s.
- HARVEY, D., 2008: Neoliberalism. Historia katastrofy. Książka i Prasa, Warszawa, 297 s., ISBN 978-83-8835-357-4.
- HUNTINGTON, S. P., 2001: Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu, Rybka Publisher, Praha, 447 s., ISBN: 80-86182-49-5.
- KANT, I., 1996: K večnému mieru. Archa, Bratislava, 90 s.
- KRUGMAN, P., 2009: Návrat ekonomickej krízy. Vyšehrad, Praha, 168 s., ISBN 978-80-7021-984-3.
- MANÍKOVÁ, Z., 1983: Slovník cudzích slov. SPN, Bratislava, 943 s.
- MACEY, D., 2000: Dictionary of critical theory. Pinguin, London, 490 s., ISBN 0-140-51369-8.
- PEET, R., 1998: Modern Geographical Thought. Blackwell, Oxford, 342 s., ISBN 978-1-55786-378-2.
- ROBINSON, I. R., 2009: Teórie globálneho kapitalizmu. Filzofia, Praha, 361s., ISBN 978-80-7007-305-6.
- SMITH, N., 2005: Neo-Critical Geography, Or, The Flat Pluralist World of Business Class. *Center for Place, Culture and Politics, Graduate Center, City University of New York*. Dostupné online: <http://neil-smith.net/wp-content/uploads/2009/10/neo-critical-geography.pdf>, navštívené 21. 8. 2010.
- TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J., 2008: Ekonomická a sociální geografie. Aleš Čeněk, Plzeň, 411 s., ISBN 978-80-7380-114-4.
- <http://www.antipode-online.net/aims.asp>, navštívené 23.8.2010
- <http://econgeog.misc.hit-u.ac.jp/icgg/>, navštívené 25.8.2010

Príspevok je súčasťou riešenia grantového projektu VEGA č. 1/0611/09 Koncept miesta v regionálno-geografickej analýze a syntéze a teritoriálnom marketingu: teoreticko-metodologický rámec a aplikácia na vybrané modelové územia (vedúci projektu prof. R. Matlovič).

Importance of Critical Geography in the 21st Century

Miloslav MICHALKO, Lenka ČERMÁKOVÁ

Summary: *In the article we tried to evaluate critical geography, its short genesis and importance in present-day society. On the basis of proved facts we may declare that the fundamental ideas of critical geography have considerable meaning in present imperfect capitalism which is based on non-liberal economic theories. According to the authors of critical geography, these theories create uneven development in space which is the result of irregular accumulation of capital. We might hardly expect the averaging of regional disparities when market allocates the capital by “controlled self-regulation”, often based on regular political involvement just in the selected space. Kant’s (1996) declaration that brain directly leads us to reach moral reason is not applicable nowadays. Paul Krugman (2009), the owner of the Nobel price for the economy from 2008 asserts that in the 1980s the world was flooded with some kind of epidemic of moral hazard. Krugman defines it as a situation where one person decides to risk, whereas another is responsible for the costs if the plan does not work. If the society leads us to deaden our critical thinking and so as to be passive consumers of all kinds of goods, then the social interests are still less and less asserted. In the past, both representatives of Enlightenment and the Frankfurt school used critical view with the effort to change the status of society, which they do not agree with. Therefore we may assume that the critical geography takes over elements of thinking of these two important idealisms. It might be also argued that it also creates branch of geography with special attributes and methods which are able to adequately react to this turbulent age by means of synthetic and space thinking.*

Adresa autorov:

Mgr. Miloslav Michalko
Katedra geografie a regionálneho rozvoja
Fakulta humanitných a prírodných vied, Prešovská univerzita
Ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov
miki.michalko@gmail.com

Mgr. Lenka Čermáková
Katedra geografie a regionálneho rozvoja
Fakulta humanitných a prírodných vied, Prešovská univerzita
Ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov
lenka.cermakova2812@gmail.com